

ÖMER SEYFETTİN'İN “BAHAR VE KELEBEKLER” İLE “AŞK DALGASI” ADLI İKİ HİKÂYESİNDE ESKİ VE YENİ DEĞERLER ALGISI

Gülten BULDUKER*

ÖZET

Ömer Seyfettin, öncüsü olduğu *Genç Kalemler* hareketi içerisinde hikâye ve makaleleriyle öne çıkan bir yazardır. Eserlerini sade bir dil ve millî bir duygu-düşünüşle kaleme almayı amaçlamıştır. Tanzimat sonrası fikir adamlarının “Doğu ve Batı”ya ait değer yargıları karşısındaki düşünceleri ile almış oldukları tavır, az çok onun eserlerinin de muhtevasını belirlemiştir. Yazar, eski gelenek ve göreneklerin önemini yitirmesi durumunda, topluma şekil verecek yeni değerlerin arayışı içerisinde. Bu makalede Ömer Seyfettin’in *Bahar ve Kelebekler* ile *Aşk Dalgası* adlı hikâyelerinde eski ve yeni yaşam tarzı konusundaki düşünceleri ile düştüğü bazı çelişkili durumlar sergilenmeye çalışılmıştır. Daha medenî bir toplum yapısının katı taassupların kırılmasıyla sağlanabileceğine inanan yazarın, kadın-erkek eşitliğini savunduğu, görücü usulünü eleştirdiği; ilim ve fen ışığında bir yükselme, ilerleme hayal ettiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Doğu, batı, eski, yeni, değer yargısı

THE PERCEPTION OF OLD AND NEW VALUES IN THE TWO STORIES OF ÖMER SEYFETTİN “BAHAR VE KELEBEKLER” AND “AŞK DALGASI”

ABSTRACT

Ömer Seyfettin, a Pioneer within the movement of *Genç Kalemler*, is a distinguished writer with his essays and stories. He has aimed to write his work with a pure language and national in an emotional way. The attitude, the post Tanzimat philosophers had taken, with the ideas towards the value judgements, more or less have defined the contents of his works. The writer is in search of new values to shape the society. In this article it has been the main goal to indicate Ömer Seyfettin’s ideas about the old and the modern way of life, and some sort of dilemmas he has been through in *Bahar ve Kelebekler* and *Aşk Dalgası*. It is seen that the writer, who believes that a modernised society can be provided only by breaking hard fanaticism, supports equality of men and women, criticises arranged marriage style, is dreaming of a progress and development.

Key Words: East, west, old, value judgement

---

* Dr., MEB Öğretmen. El-mek: gultenbulduker@hotmail.com

Giriş

Ömer Seyfettin'in *Bahar ve Kelebekler* ile *Aşk Dalgası* adlı hikâyelerindeki düşüncelerini anlayabilmek için önce *Genç Kalemler* hareketine kaynaklık eden temel felsefeyi kavramak gerekir. *Genç Kalemler* dergisinde eser kaleme alan yazarlar, (11 Nisan 1911) “*dilde ve edebiyatta millî benliğe dönüş*” (Parlatır,1985:s.94) ilkesini edebiyat dünyamıza kazandırmayı amaçlamışlardır. Türkçülük hareketinden etkilenmişler, özellikle 1900 sonrası faaliyetlere bizzat tanık olmuşlardır. Onların millî bir edebiyat yaratma yolunda bu hareketten beslendiklerini gözden uzak tutmamak gerekir.

Ömer Seyfettin, dilde sadeleşme ve edebiyatta millîleşme düşüncesini *Genç Kalemler*'in 2.C.,1. sayısında kaleme aldığı ilk “Yeni Lisan” makalesinde dile getirmiştir. Yazarın savunduğu dil anlayışına uygun ve millî düşünceye sahip *Genç Kalemler*'de yayımlanan hikâyelerini şöyle sıralayabiliriz: *Bahar ve Kelebekler* (C.II, No: 1, s.14), *Pamuk İpliği* (C.II, No: 4, s.64), *İrticâ Haberi* (C.II, No: 6, s.103), *Bomba* (C.II, No: 9,s.147), *Primo Türk Çocuğu* (C.III, No: 13, s.3), *And* (C.III, No: 19, s. 166), *Aşk Dalgası* (C.III, No: 24-25, s.4).

Dilde ve edebiyatta millî benliğe dönüş ilkesi, Tanzimat'tan sonra belirlemeye başlar. Tanzimat hareketi, halka yönelme, onu eğitime ve onun kültür seviyesini yükseltme prensibini esas alırken uygulama sahasını da edebiyatta buluyordu. Halkın kolaylıkla anlayabileceği bir dille eser kaleme alma düşüncesi Şinasi'nin temel hedefiydi. “*Başta meşrutiyet fikri olmak üzere medeniyet, hürriyet, kanun, hukuk, adalet, terakki, eşitlik vatan gibi çok değişik ve yeni kavramlar onların düşünce dünyasının süzgecinden geçerek gün yüzüne çıkmıştır.*” (Parlatır,1994:s.557) Batı medeniyetinin esası kabul edilen ve “*insan hak ve hürriyetini*” ifade eden bu kavramlar, edebî eserlerde ferdi bir özgürlüğü ifade etmektedir. Bu anlayışla kaleme alınan eserlerde birey, sosyal çevresi içerisinde ele alınarak tüm sorunları dile getirilecektir. Böylece kendi kimliğinin farkına varan birey, haklarına sahip çıkarak insan haysiyetine uygun yaşamayı öğrenecektir. Bu anlayışla görücü usulü, batıl inançlar ve kabul gören yanlış âdetleri eleştiri, kölelik, cariyelik, kadın-erkek eşitliği, kadın hakları ele alınan konuların başında gelir. Batılılaşmanın yanlış anlaşılmasını eleştiri ise kimi romanlarda kahramanlarının düştükleri gülünç durumlarla sergilenir. Servet-i Fünun Dönemi'nde ise her ne kadar yazar bilinci hissedilse de artık bireylerin –özellikle kadınların-haklarının farkına varmaya başladığı bir gerçektir.

Tanzimat sonrası kadın hakları ve yeni kültür unsurlarının neyi esas alacağı konusunda Şemsettin Sami ve Ziya Gökalp'in yanı sıra birçok dönem yazarı dikkate değer eserler kaleme almıştır. Şemsettin Sami, *Kadınlar* adlı eserinde Türk kadınının eğitilmesiyle değerinin yükseleceğine olan inancını dile getirir. Avrupalı kadının sanılanın tersine gerçek insanlık hakkından yoksun olduğunu anlatır. Ziya Gökalp ise “*zevk, meşrep, vecd*” gibi hissî unsurların değiştirilemez olduğuna inanmaktadır (Gökalp, 1976-1977:s. 620). Gökalp'e göre “*içtimai inkılâp*” çok çetin bir mücadele olacaktır. Eski hayatın kıymetlerini beğenmeyerek yeni bir hayat ortaya koymaya çalışanların, eski hayatın yerini alabilecek “*hakikî kıymetlerin*” ne olduğunu da açıklaması gerekir (Gökalp,1999:s.236-239). Yeni hayatın hangi değerler üzerine kurulacağı konusu, çağdaşı olduğu birçok yazar gibi Ömer Seyfettin'in de zihnini bir hayli meşgul etmiştir. “*Cemiyeti düzeltmek sevdası, Ömer Seyfettin'in vazgeçilmez sevdasıydı. Onun bütün hikâyeleri buram buram cemiyeti düzeltme sevdası kokar. Hem de mensubu olduğu cemiyetin insanları ile birlikte aynı hayatı yaşayarak.*” (Aydemir 2005: 61) Yazar, aşağıda inceleyeceğimiz *Bahar ve Kelebekler* ile *Aşk Dalgası* adlı hikâyelerinde, iki zıt düşünceye sahip kişilerin diyaloguyla sosyal hayatta dair gözlemlerini, eski-yeni bağlamında açıklamak gereği duymuştur.

Turkish Studies

Bahar ve Kelebekler

Ömer Seyfettin, *Genç Kalemler*'de yayımlanan ilk hikâyesi olan *Bahar ve Kelebekler*'de sade bir dil kullanmıştır. İşlenen konuya ise millî kültüre dönüş hâkimdir. Değişen sosyal hayat içinde yeni insan kimliği çizme düşüncesi, eskinin karşılaştırılması ile sergilenir. Sosyolojik manada genç ve yaşlı kuşağın bir arada yaşaması, değer yargılarındaki değişmeyi, nesil çatışması boyutunda sergilemesi bakımından önem arz eder.

Ömer Seyfettin, yaşına rağmen bilinci yerinde, güngörmüş bir kadın tipini kendisine sözcü seçerek yeni değerlerin eleştirisini yapar ve eskiye olan özlemini dile getirir. Aynı çatı altında yaşayan genç kuşak ile yaşlı kuşağın birbirine yabancılaşması, onların konuşması ile verilir. Yeni değerleri on yedi yaşında batılı değerlerle yetişmiş bir genç kız, eskiyi ise doksan yedi yaşındaki nine temsil etmektedir. Nine, geçmişte kalan manevî değerlerden ve yaşam tarzından bahsederek kadınların o günkü durumunu şimdikiyle kıyaslar. Her ikisinin de sahip olduğu sosyal değerler farklıdır. Kadınların eğlence anlayışı, giyim kuşamı, hayatı algılayış ve düşünüş şekli değişmiştir.

Hikâye pencereden seyredilen bahçenin tasviriyle başlamakta ve ardından nine ve torunu tanıtılmaktadır. Henüz hikâyenin başında nineden bahsedilirken "*Bahar ve hayata karşı dargın gibi arkasını dışarıya çevirmişti.*" denilerek yaşlı kadının hüznüne işaret edilmektedir. Genç kız ise kitap okumaktadır.

Yazar bakış açısıyla kaleme alınan hikâyede Ömer Seyfettin, genç kızını tanıtırken "*Genç ve esmer kız yeni neslin, son Türk kadınlarının o asla hâl ve tatmin edilemeyecek olan ebedî hicran ve elemiyle bulutlanan siyah gözlerini kitabından ayırmayarak!*

Okuyorum büyük nineciğim. ' dedi" diyerek kendi düşünce ve gözlemlerini açığa vurmaktan çekinmez. Hikâyenin başında iki kez genç kızın okumasına dikkat çekilmiştir. Okunulan şeyin ne olduğunu nine kadar okuyucu da merak eder. Genç kız bir roman okumaktadır. "*Neden bahsediyor?*" sorusunun cevabı ise bir "*Hiç.*"ten ibarettir. Yazar, "*Söyle yavrum, o roman ne diyor?*" diye ısrarla nineye okunan şeyin mahiyetini kavratmaya çalışır; aynı zamanda okura da:

"...Fransızca bir roman işte..."

-İsmi ne?

-Dezanşante...

-Ne demek?

'Sevinç ve saadetten mahrum kadınlar' demek.

-Onlar kimmiş?

-Biz... Türk kadınları..."

Nine, karşısındaki henüz hayatın baharında olan genç kızın halini hiç iyi görmemekte ve sebebini tartışarak ortaya koymak istemektedir. Nitekim genç kızın meçhul matemini nisan rüzgârı bile gizleyememektedir. "*Bu kız tıpkı büyük matemler geçirmiş, felâketler görmüş bir zavallı gibi idi. Hiç gülmüyordu, açtı ve mahzun duruyordu. Ah işte bu kitaplar onları zehirliyor, onları solduruyordu. Onları bahara, saadete yabancı bırakıyordu.*"(s.93) Genç kıza acıyan yaşlı kadın, Türk kadınlarının asla sevinç ve saadetten mahrum olduğuna katılmaz. Asıl sevinç ve saadetten mahrum olan şimdiki kadınlardır. Şimdiki büyük annelerine benzemeyen kadınlar bozulmuştur. Oysa kendileri çok mesut yaşamışlardır. Baharı algılayış biçimleri bile farklıdır. Kendileri neşeyle eğlenirken şimdiki nesil, baharın farkında bile değildir. Zehirleyici kitaplar üzerine düşerek sararıp solmakta, hırçın, bedbaht, tahammül edilmez bir mahluk olmaktadır.

Turkish Studies

Yazar, bu eleştirinin ardından sözü önceki neslin okuduğu kaynaklara getirerek “Doğu” ve “Batı”ya ait eserlerin hayatı algılayış üzerindeki etkisini göstermek ister. Bu karşılaştırma, onun edebiyatta millî benliğe dönüş düşüncesini açıklığa kavuşturması bakımından çok önemlidir. Ayrıca yaşlı ve güngörmüş bir kadının, torununun ruh halini gözlemleyerek nesiller arasındaki hayatı algılayış ve yaşayış tarzını anlama çabası oldukça gerçekçi bir diyalogla sunulmuştur: “*Kibar ve zengin efendiler kızlarına Farisî öğretir, cami dersi gösterirdi. Tuhfe-i Vehbî’yi okuturlardı. Füzulî’nin, Bâkî’nin gazellerini ezberlerdik. Mesnevî’yi anlardık. Mükemmel seciler, kafiyeler yapar, kocalarımızla müşa’re eder, hafızamıza, zekâmıza, nüktelerimize onları hayran ederdik. O vakit bir kadın için en büyük meht: ‘Fâzıla, edibe, Şâire, âkale,..’ idi*” diyen nine, Frenk mürebbiyeler elinde büyüyen yeni neslin kendi lisanının güzelliklerine vakıf olamamasından yakınıdır. Yabancı kültürle yetişen gençler, yabancılara benzemek istedikçe kendi kimliklerinden uzaklaşmakta, nefret duygusuyla sevinç ve saadetten mahrum kalmaktadırlar. Fransız romanlarının okur üzerindeki olumsuz etkisi ve millî kültürden uzaklaşmanın doğurduğu problemler bu şekilde yorumlanmaktadır. Torununun haline acıyan nine, genç kıza “*At elinden o kitabı!*” diye seslenirken okumanın değil, okunulan şeyin değerli olması gerektiğine işaret eder. Burada yazarın batılı kaynakların okunmasına karşı olduğu sanılmasın. Tam tersine, edebiyatta gerek teknik gerek içerik yönüyle yenileşmeye açık olan yazar, batı kültürünün taklit düzeyinde algılanmasını ve yeni neslin millî kimliğini öğrenemeden yetişmesini ciddi bir sorun kabul etmektedir.

Genç kız, ninesine okumayıp da ne yapacağını sorduğun da ise çevrenin bir “hapishaneye” döndüğü konusunda birleşirler. Seksen sene evvelki hayatın kendine mahsus eğlenceleri ve zevklerini hatırlayan nine, erkeklerden ayrı bir kadınlar âleminin varlığından söz eder. Bu âlemde herkes birbiriyle iletişim halindedir. Moda yoktur. Annelerin esvaplarını kızları giyer, büyük ninelerin mücevherlerini torunları takar. Oysa şimdiki “*mariz ve müteverrim muhit...*”te hiçbir şeyi beğenmeyen karamsar bir nesil yetişmektedir. Bu muhitte âdetlerimiz ile beraber sevinçlerimizde solmuştur. Frenklik bir veba gibi eşya, esvap ve evleri değiştirmekle kalmayıp ruhları da değiştirmiştir. Çevrenin değişmesine vurgu yapılması, İstanbul’un jeopolitik ve coğrafi konumu itibarıyla Tanzimat’tan sonra yabancı etkilere ne denli açık olduğuyla ilgilidir. Burada fazla üzerinde durulmasa da kentleşmenin olumsuz etkileri de hissedilmektedir. Ninenin gençliğini yaşadığı günler ile torunun yaşadığı devir karşılaştırıldığında, son bir asırda, hiçbir devirde olmadığı kadar hızlı bir sosyal değişim yaşanmıştır. Nine geleneksel kültürün alışılmış kalıpları içerisinde doğayla iç içe kimliğine uygun bir hayat sürmüşken, ruh sıkıntısı yaşayan yeni neslin geleceği bir hayli düşündürücüdür.

Nine can sıkıntısının ne olduğunu bilmediklerini, bahar gelince odalarda duramayıp baharın kendine has âdetleriyle eğlendiklerini anlatır. Bahçeye koştuklarında ilk gördükleri kelebeği bir senelik talihleri kabul ederler. Kelebekler değişik manalar ifade eder: Beyaz kelebek: saadete, tali’e.. Pembe kelebek: Sihat ve afiyete.. Sarı kelebek: kedere ve hastalığa.. Siyah Kelebek: Felâkete, matem ve ölüme dalâlet eder.

Ninesini dinledikçe seksen sene evvelki kadınların hakikaten mesut olduğuna inanan genç kız, yeni neslin okudukça, anladıkça, erkeklere yaklaştıkça iptidai kadınlıklarından, dişiliklerinden uzaklaştıklarını, isyankâr bir hal alarak eski kadınlığın zevk-i saadete vesile addettiği dişilik kayıtları kendilerine ateşten ve demirden bir zincir gibi gördüklerini düşünür. Hususî bir mabet gibi sessiz ve meçhul duran evlerine hapishane nazarıyla bakmakta, siyah çarşafı, kalın peçeleri ezici, soldurucu, vahşi, merhametsiz esaret örtüleri telakki etmektedirler.

Genç kızın düşüncesine de yazar bilinci yansımıştır. Eski ve yeni değerlerin çatışması “terakki”den bahsedilince daha açık görülmektedir. Nitekim terakki mutlaka değişmek, eskiye benzememek olduğuna göre seksen sene evvelki Türk kadınlığı da eskisi gibi kalamayıp değişecek; hakiki kadın haline gelecek, erkeklerle tevafuk etmese bile müsavi bulunacak, bütün manasıyla

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/1 Winter 2012

insan olacaktır. Hikâyenin sonlarına doğru, genç kız meşrutiyetin ülkede yaşattığı heyecanı hatırlar. O an kadınlar, esaretten kurtulacaklarını ve insanlık hakkına nail olacaklarını sanmıştır. Ümit edilen, Türk kadınının günün birinde zekâsı ve yüksek idrakiyle insanlık sahnesine çıkarak ihtiramlar ve perestişler önünde yükselmesidir. Oysa görünen, şimdiki kadınların yalnız Türkiye’de değil, başka ülkelerde de insanlık hakkından mahrum olduğudur. Nitekim genç kız, "...kendisi gibi başka ufuklar, başka saadetler, başka hayatlar tahayyül eden mahrum kadınların romancısı, büyük bir garp muharririnin şakirdine her şeyin bir hududu olduğundan bahsettikten sonra: 'Lâkin insanların behîmiyyetine nihayet yoktur!'" dediğini hatırlar.

Sonuç itibarıyla eski ve yeni Türk kadınının durumunu değerlendiren yazar, ninenin bir asır evvelki neslin son temsilcisi, hayattan ziyade ölüm ve nisyana ait bir hatırası; genç kızın ise bir asırlık mecburî ve meş’um terakkinin, tagayyürün narin ve tatmin olunmaz bir çiçeği olduğunu belirtir. Kelebek renklerine yüklenen anlamlardan "siyah" ve "beyaz"ın genç kız ile nine arasındaki zıtlığı da çağırtdığını söyleyebiliriz. Bu, aynı zamanda eski ve yeninin zıtlığı demektir. Yazar, Türk kadının yükselmesinde, onun Avrupalı kadın gibi insanlık sahnesine çıkmasında sırf batı kültürünün yeterli olmadığını; bunun yanı sıra millî değerlerin de özümsemesinin gereğini savunur. Hürriyet kavramının kadınların kötü kaderini değiştirecek, onları esaretten kurtaracak bir ümit ışığı gibi algılandığı görülmesine karşın, hikâyede karamsarlık duygusu ağır basmaktadır. Hikâyenin sonunda içeri siyah bir kelebeğin girmesi ümitsizliğe yorulur. Kelebek, mütebit muhitin, hain mazinin, zalim itikatların doğmadan katlettiği bu canlı ölüleri, onların müebbet sükûnunu gizli bir mutlulukla seyrederek.

Yazar, hikâyeyi "bizde oldukları belli olamayan kuşlar insafsız ve yakıcı hücumu uğramışlar gibi ansızın bütün kuvvetleriyle cıvıldaşmaya başlıyor." diye bitirir. Kuşlar, Türk kadınının tali'nin karanlık olacağını biliyormuşçasına feryat eder. Böylece ortamda hissedilen hüznün bir kasavete dönüşür. Canlandırılan bu hareket ve ses unsurlarıyla bir kurgudan ziyade kısa bir sohbet havasında verilen hikâyenin inandırıcılığı da artırılmış olur.

Aşk Dalgası

"Tanzimat ve Meşrutiyet'le birlikte aydınların geleneksel hayat tarzından tam olarak kopamamaları edebiyat dallarının işlevini kendi kurmak istedikleri hayat tarzına göre hikâyeleştirdikleri görülür ve bu hayat daha çok "Doğu-Batı" ekseninde şekillenen, Doğu'nun Batı karşısında gerilemesinin nedenleri üzerine bir dizi anlatıdan ibarettir." (Mülayim,2011:s.66) Yazarların geleneksel hayattan tam olarak kopamamaları nedeniyle zaman zaman yaşadıkları çelişkili durumları eserlerinde görmek mümkündür.

Ömer Seyfettin *Aşk Dalgası* adlı hikâyesinde ise, vapurda karşılaşan iki arkadaşın yaklaşık bir saatlik sohbetiyle Türkiye'deki aşk anlayışı ve evlilik biçimi hakkındaki görüşlerini açıklar. Ancak buradaki düşünceleri *Bahar ve Kelebekler*'deki düşünceleriyle biraz çelişkilidir.

Tıbbiye mezunu bir genç, vapurda dalgın dalgın etrafı seyrederken on iki senedir görüşmediği bir arkadaşıyla karşılaşır. Arkadaşı bu dalgınlığın sebebini araştırdığında gencin hâlâ bekâr olduğunu öğrenir. Aşk evliliği yapma hayali kuran gencin "içtimaî hakikatleri"(s.511) kavrayamadığını anlayan arkadaş, uzun uzun bu konuyu açıklamaya koyulur.

Bahar ve Kelebekler'de Frenk kültürünün âdetlerimizi unutturduğundan yakınan yazar, *Aşk Dalgası*'nda kadın ve erkeğin daha serbest iletişim kurduğu bir muhitin özlemine duyar. Oysa Türk muhitinde aşk şiddetle yasaktır. Bir Türk on dört yaşına girdi mi annesinden, ablasından, kız kardeşinden, nihayet teyzesi ve halasından başka bir kadının yüzünü göremez. Bu durumda kimi seveceği büyük bir soru işaretidir. Gerçi dünyanın her yerinde, herkes muhitin kendine göre ezici kanunlarıyla ezilmektedir.

Ortaylı, (2007:s.98) belge ve bilgilere dayanarak 16.-17. yüzyıllarda İstanbul kadınının, Batı'daki kadınlardan daha çok baskı altında olduğu, kafes arkasında kaldığı kanısında değildir. "Ama bu iki cinsin diyalogu açısından bir şey ifade etmiyor, bu toplumda kadın ile erkeğin beraberliği yoktu ve halen de aksayan bir beraberlik var. Geçmişte bu toplumda erkeklerle kadınlar ayrı eğleniyorlardı..." diyerek Ömer Seyfettin'in yıllar önce dile getirdiği gerçeklerin hâlâ bir biçimde devam ettiğini vurgular.

Hikâyedeki arkadaşa göre, sevmek için evvelâ görmek gerekir. Mutlu bir yuva kurmak için konuşmak, anlaşmak bir yana bir kızın yüzünü bile görmek imkânsızdır. Aşk yasağına herkes karşı duramaz. Kimi içtimaî ve acıklı bir ölümle sönüp giderken kurnaz olan aşk kaçakları ise her türlü zor şartta "iki manasız kelime, acele ve çabuk bir öpme..." ile yetinirler. Bu kaçaklar, eski edebiyatta Acemistan'dan, yeni edebiyatta Fransa'dan gelen aşk masalları, şiirler ve hikâyelerin etkisi altındadır. Daima bir macera ararlar. Kadınların görülmesi yasak olan bir muhitte zıt ve ecnebi muhitlerin âdetlerini yaşamak ister, kendilerini yabancı romanlardaki kahramanların yerine koyarlar. Bir de yabancı mecmualarda mevzu: gece ve kadındır. Halbuki Türkiye'de ikisi de yoktur. "Türk muhitinde gece alaturka saat birden sonra bütün perdeler iner, sokaklar tenhalaşır. Evli evine, köylü köyüne, evi olmayan sıçan deliğine girer."(s.512) Arkadaş, sözlerine Beyoğlu eğlence merkezlerini anlatarak devam eder. O taraflar asla Türk değildir. Gazino, balo ve tiyatrolarda yabancılar, kendi muhitlerini, kendi âdetlerini yaşarlar. "Kadınlarıyla kol kola gezip eğlenirler. Aralarına "bir sıçan deliği bulamayan Türkler de karışırlar. Masaların başında pineklerler. Yabancıların kadınlarına, yabancı güzelliklerine, yabancı göğüslerine hasretle bakarlar." (s.513) Arkadaş, yeni şiirde şairlerin sevgililerden, sevişmelerden bahsetmesini de eleştirir; çünkü hepsi yalandır. Şairlerin ne sevgiliyle konuşmuşluğu ne de öpüşmesi vardır. İstanbul ve civarında, değil bir genç Türk kızla, geceleyin kol kola gezmek, bülbülleri dinleyerek aşk kelimeleri söylemek.. Hatta gündüz sokakta kız kardeşleri veyahut anneleriyle konuştuıkları görülse hemen karakola çekilirler.

İşin anlaşılmayan tarafı bu aşk yasağını isteyen de kadınlardır. Sonuçta "diniyle, an'aneleriyle, âdetleriyle, kanunlarıyla, hükümetiyle, zabitasıyla, aile teşkilatıyla aşkı yasak eden, nikâh düşen erkek ve kadını asla birbirine göstermeyen bir muhitte aşk aramak, sevişmek inadi serseriliktir."(s.514-515)

Bahar ve Kelebekler'de erkeklerin mutluluğu yuvalarında aradığı ve dış dünyanın tüm olumsuzluklarından habersiz bir yaşam sürüldüğü özlemle hatırlanır. Oysa *Aşk Dalgası*'nda Türk erkekleri Beyoğlu eğlence merkezlerine gitmeye başlamıştır. Türklerin gece hayatının yabancıları olduğunu belirten yazar, aynı zamanda kadın ve erkeğin daha serbest bir iletişim kuracağı ortamın olmayışından şikâyet etmektedir. En azından medenice tanışıp konuşarak ve flört ederek evlenmeye karar vermenin daha uygun olduğunu düşünmektedir. Görücü usulü veyahut da görmeden evlenmeye göre böylesi bir başlangıç daha sağlıklı olacaktır. Hikâyede görücü usulünün olumsuzlukları ve kızların adının çıkmasından korkulması... vs. uzun uzun sıralanır.

Hikâyenin sonunda vapurdaki haremlik selamlık uygulamasından da yakınılmakta, "...fertlerini ikiye ayıran, aşktan ve sevişmekten mahrum bırakan, annelerini, karılarını, kızlarını hapsederek asırlarca daldığı rüyasız ve granit uykusundan asla uyanmayan bir kavmin, bir cemiyetin sonunun ne olacağı" (s.515) düşünülmektedir.

Sonuç

İncelemiş olduğumuz *Bahar ve Kelebekler* ile *Aşk Dalgası* adlı hikâyelerde Ömer Seyfettin'in eski değer yargıları karşısında yeni değer arayışı içerisinde olduğu tespit edilmiştir. Öncelikle her iki hikâyede de okuyucu kaynakları üzerinde ısrarla durulmasına dikkati çekmek isteriz. Yüz yıllarca doğu kaynaklarını okuyan halkın Tanzimat sonrası batılı eserlerle tanışması

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/1 Winter 2012

zihniyet değişimine sebep olmuştur. Dolayısıyla batılı hayatın tanınmasında bu eserlerin etkisi bir hayli önemlidir. *Bahar ve Kelebekler*'de yaşlı ninenin, isimleri tarihe kazınan şairleri hatırlatması millî kültür ile Frenk kültürünü kıyaslamak içindir. Yazar, nine aracılığıyla kendi diline ve kültürüne yabancı bir şekilde Frenk mürebbiyeler elinde yetişen yeni neslin kendi kimliğini, yani millî unsurlarını tanıyamayacağı endişesini dile getirir. Ona göre, kimlik bunalımı yaşayan gençlerin sağlıklı ve mutlu bireyler olarak hayata tutunmaları bir hayli zordur. Böyle bireylerin oluşturacağı güçlü bir toplum düzeninden de bahsedilemez. Dolayısıyla *Bahar ve Kelebekler*'de özgürlük beklentisi güden bir genç kızın, *Aşk Dalgası*'nda ise hayata tutunmakta zorlanan gencin, okuduğu eserlerdeki gerçeklik ile hayatın doğruları arasında sıkışıp kalması, devrin sosyal gerçekliğini yansıtmaya bakımından önemlidir.

Yazar, *Bahar ve Kelebekler*'de daha muhafazakâr görünmesine karşın eski yaşayış tarzının değişen dünya düzeninde ve yeni yaşam beklentisi karşısında tutunamayacağı gerçeğinin farkındadır. Devrin gerçeklerine uygun, daha medenice bir yaşamın eskisi gibi olmasa bile, başka bir biçimde ortaya konulabileceği kanaatindedir. Ancak *Giriş*'te de belirtildiği gibi eskinin yerini alacak yeni değer yargılarının ne olduğu veyahut nasıl olması gerektiği konusu henüz açıklığa kavuşmuş değildir.

Tanzimat'tan sonra birçok toplumsal sorun, edebî eserlerde dile getirilmiştir. Bunlar içerisinde taassubun yok edilmesi ve onun yerini, ilim ışığında bir aydınlamaya bırakması istenir. Fakat yeni değer yargılarının ne olduğu tam bilinmediği için, aydınlanmanın nasıl sağlanacağı, üzerinde fazla durulmaz; sadece sorunlar yüzeysel bir şekilde dile getirilir. Sosyal sorunlar arasında kadın-erkek eşitliği ve her iki cinsin sosyal hayattaki konumu üzerinde ısrarla durulmuştur. Daha medenî bir yaşam algısı, insan hakları bağlamında düşünülmesine rağmen, kadın hak ve özgürlüğünü dile getirmekten öte bir derinliğe ulaşamamıştır. Ömer Seyfettin'in incelemiş olduğumuz hikâyeleri de aynı şekilde bu dar çerçeveye sınırlı kalmıştır. Yazar, *Aşk Dalgası*'nda özellikle bu konuyu tartışmaya açar. Eski âdet ve geleneklere karşı çıkar; yeni yaşayış tarzının biraz daha serbest olması gerektiğine olan inancını hikâye kişilerinin diyaloglarıyla ifade eder. Her iki hikâyede de yazarın, geleneksel yaşam tarzından tam olarak kopamamasına karşın yeni fikirlere açık olduğu görülmektedir.

KAYNAKÇA

- AYDEMİR, Cengiz, (2005), "Modern Türk Hikâyeciliğinde Ömer Seyfettin Etkisi", C.8, S.13, *Balıkesir Ün. Sos. Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s.54-61.
- GÖKALP Ziya (1999), "Yeni Hayat ve Yeni Kıymetler", *Genç Kalemler Dergisi* (C.II, S.8), (hzl. İ. Parlatur, N. Çetin 1999), TDK Yay., Ankara; "Asrî Âile ve Millî Âile", *Türk Kültürü*, S.169-180, 1976-1977; "Aile Ahlâkı-Düğün âdetleri", *Yeni Mecmua*, C.I., S.21,1917; "Cinsî Ahlâk", *Yeni Mecmua*, 1/9, 1333.
- MÜLAYİM Atilla (Temmuz 2011), "Modern Türk Hikâyesi Bağlamında Düşünce Hayatımız", *Türk Edebiyatı Aylık Fikir ve Sanat Dergisi*, 2967.
- ORTAYLI İlber, (2007) *Osmanlı Toplumunda Aile*, Pan Yayıncılık, İstanbul.
- Ömer Seyfettin, *Aşk Dalgası*, *Genç Kalemler Dergisi* (C.II, S.1, s.92-97), *Bahar ve Kelebekler*, *Genç Kalemler Dergisi* (C.III, S.24-25,s.510-115), (hzl. İ. Parlatur, N. Çetin 1999).
- PARLATIR İsmail, Çetin, Nurullah (1999), *Genç Kalemler Dergisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

PARLATIR İsmail (1994), ‘‘Tanzimat Ruhunun Edebiyata Kazandırdığı Değerler’’, (Tanzimat’ın 150.Yıldönümü Uluslararası Sempozyum’undan ayrı basım) T T K Basımevi, Ankara; (1985), ‘‘Genç Kalemler Hareketi İçinde Ömer Seyfettin’’, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi, Türk Fikir ve Sanat Adamları Dizisi, No:1, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

Şemseddin Sâmi (ts), *Kadınlar*, (hzl. İsmail Doęan), Gündoęan Yayınları, Ankara.